

„KRONIKA NAŠÍ RODINY“ VOJVODOVSKÉ ČEŠKY ESTER KARBULOVÉ*

Marek Jakoubek

Fakulta filozofická ZČU Plzeň

“Chronicle of our Family” by the Vojvodovo Czech Ester Karbulová

Abstract: This edition presents a commented transcription of the memoirs of Ester Karbulová, a former inhabitant of the only Czech village in Bulgaria – Vojvodovo. The memoirs cover many aspects of the (ex)Vojvodovo villager’s life in Bulgaria as well as in South Moravia, where almost all Vojvodovan Czechs settled after their remigration following World War II. The edition is supplemented by informative commentaries and prefaced by a short introduction explaining the background of the manuscript in the context of history of Vojvodovo and its Czech (ex)inhabitants. A brief review of other manuscripts written by Vojvodovo (ex)villagers, as well as of existing academic literature concerning Vojvodovo is also presented.

Keywords: Vojvodovo; Czech compatriots; Bulgaria; remigration; South Moravia

Patrně žádné české či slovenské sociálněvědní periodikum v porevoluční době nevěnovalo problematice Vojvodova, české krajanské obce v Bulharsku, větší prostor než časopis *Lidé města*. V širším záběru, zahrnujícím i dějiny české banátské obce Svatá Helena, z níž na sklonku 19. století odešla hlavní skupina pozdějších zakladatelů Vojvodova, byla k tomuto tématu napsána již bezmála desítky studií (Nešpor – Horňáková – Jakoubek 1999, 2000, 2001, 2002; Jakoubek 2008a; Jakoubek 2010a, b; Jakoubek 2011), čítajících na několik set

* Text je dílčím výstupem projektu GA ČR č. P405/10/0471.

stran. Ve vazbě na konkrétní lokalitu nemá u nás takové soustředění pozornosti na stránkách jediného odborného periodika po roce 1989 téměř obdoba a přinejmenším v časopise *Lidé města* se tak Vojvodovo a život jeho české komunity pomalu dostávají do polohy modelového případu. Pro autory zvažující sepsání další práce s vojvodovskou tematikou to na straně jedné znamená, že rozsáhlejší úvod do dané problematiky již patrně není nutný a je možné jej nahradit odkazy na již publikované práce, na straně druhé je ovšem třeba vyvarovat se v novém díle zbytečných repeticí a reprodukování již známých faktů a perspektiv; nemluvě o nutnosti dostat výši příslovečné laťky nastavené staršími studii.

Místo „Kroniky naší rodiny“ E. Karbulové ve vojvodovské ediční literatuře

Jiným kontextem, do něhož lze „Kroniku naší rodiny“ E. Karbulové zařadit, jsou doposud zveřejněné edice obyvatel bulharského Vojvodova. Ani těch přitom není málo. Kromě již výše zmíněné „Knihy pamětní Tomše Hružy, žitele Vojvodofského“ (Jakoubek 2008a) to jsou „Stručné dějiny Vojvodova“ Lýdie Faboukové (Fabouková 2006), „Historie rodu Čížkových a Karbulových“ Barbory Čížkové (Jakoubek 2008b, 2010d), pamětní vzpomínky téže autorky (Jakoubek 2009), a „Vzpomínky na život Čechů, kteří žili ve vsi Vojvodovo, Vračansko, Bulharsko“ Božidara Popova (Popov 2010), v dané sestavě jediného Bulhara. Mohlo by se zdát, že mezi uvedenými texty, přinejmenším v obecné poloze podobného charakteru, si „Kronika naší rodiny“ Ester Karbulové bude, jako „nově příchozí“, své místo hledat již jen stěží; domníváme se však, že při podrobnějším pohledu se ukáže, že pravdou je spíše opak a že jedno z výrazných specifik práce E. Karbulové vyvstane právě teprve v souvislostech ostatní vojvodovské memoárové produkce, zejména pak ve vztahu k „Historii rodu Čížkových a Karbulových“ Barbory Čížkové. Autorky obou textů jsou totiž příbuzné – František Karbula, manžel E. Karbulové (roz. Dobiášové), je mladším bratrem B. Čížkové (roz. Karbulové), B. Čížková a E. Karbulová jsou tedy švagrové (označení „teta“, kterým se ve svých textech navzájem označují, má tedy sociální, nikoli příbuzenský charakter¹). Uvedené formální vymezení jejich

¹ V odpovídajících textech jsou termíny „teta“ používány oběma autorkami jako termíny referenční (ze strany B. Čížkové jde ovšem bezpochyby o relativně novou formu, reagující na věk a sociální postavení E. Karbulové), ve všednodenní realitě je pak situace taková, že ze strany E. Karbulové je dané označení vůči B. Čížkové užíváno i jako termín adresný, doprovázený vykáním.

vztahu ovšem zdaleka nepostihuje pouto, které obě ženy již řadu desítek let pojí a které svou vřelostí a hloubkou rovinu čistě příbuzenského vztahu výrazně překračuje. Ovšem už jen tento příbuzenský vztah vytvořil pro zachycené momenty životů obou vojvodovských rodaček značně specifický kontext, díky kterému oba texty na několika místech sdílí nejen protagonisty, ale i totožné „rodinné kulisy“; v práci B. Čížkové pak dokonce vystupuje i samotná E. Karbulová („A to bylo žalu, nevěděli jsme jeden o druhém. Anka jela do Hrušovan, Frantík s Esty neměli kam, tak šli na statek do jedné místnosti. Kája měl 3 roky a Miluška 3 neděle. Také si užili, nebylo kde dítě koupat, kde vařit a peníze nebyly ... co jsme se naplakali, když jsem přišla mýt okna, že se sem nastěhuje, teta Esty mi přišla pomoci a Milušku jsme dali do koutku na zem...“).

Kromě těchto rodinných styčných ploch samozřejmě obě práce obecně popisují život téže české vojvodovské komunity a vzhledem ke generačnímu překryvu obou autorek i shodné procesy, které v dané komunitě v odpovídajícím čase probíhaly a z nichž nejvýznamnější bylo bezesporu právě poválečné přesídlení z Bulharska do ČSR. Právě tato situace je přitom ve vztahu k celkovému souboru textů (ex)Vojvodovčanů výjimečná, ale i zvláště cenná, neboť umožňuje synoptické čtení obou prací. Jinak řečeno – vzhledem k uvedené konstelaci můžeme pozorovat v principu tytéž děje očima dvou jejich participantek. Odlišné akcenty v obou popisech, ať již na úrovni deskripce anebo hodnocení, jakož i samotný výběr popisovaných událostí či jejich aspektů z širšího rámce života české vojvodovské komunity, jsou pro poznání (nejen) dějin Vojvodova a života jeho českých obyvatel velice cenné, a to zejména proto, že vyvracejí představu o tom, že existuje jen *jeden* správný (objektivní) popis věrně (pravdivě) zachycující skutečnost, v daném případě kulturu vojvodovských Čechů, resp. historii jejich společenství. Potenciální námitku, že uvedené odlišnosti mohou být „prostě“ jen výrazem věkového rozdílu (8 let) obou pisatelek, můžeme v daném ohledu chápat jako modelový příklad – neboť věk, respektive jeho vliv na recepci odpovídajících událostí, má nepochybně také strukturální rozměr, tj. může nám říci leccos o perspektivě osob určité věkové *kategorie*, výpovědní hodnota věkové determinace popisu má tedy *obecný* charakter a lze ji proto považovat nikoli za výhradu, ale naopak za jedno z pozitiv dané situace, respektive jeden z dalších zdrojů poznání dané skupiny.

Přínos či hodnota edice „Kroniky naší rodiny“ E. Karbulové v rámci souboru obdobně situovaných textů jsou tedy v obecné poloze zřejmé, daná práce je ovšem cenná samozřejmě i sama o sobě. Kromě celé řady jednotlivostí, jako je docházka do školy, obrázky ze života rodiny vojvodovského kováře Bedřicha

Dobiáše, popis nedělních aktivit či zachycení válečné nouze, kdy i „chleba byl vzácný“, lze za jeden z nejpozoruhodnějších momentů vzpomínek E. Karbulové týkajících se období před vystěhováním Čechů z Vojvodova, považovat reflexi specifické etapy v životě každé vojvodovské ženy – přesunu mladé nevěsty z rodného domu do domácnosti a rodiny manžela. V životě E. Karbulové se jednalo o období neradostné („nejtěžší dny mého života“) a vzhledem k tomu, že řada dalších vojvodovských žen dodnes vzpomíná na uvedenou periodu svého života v podobném duchu, lze se domnívat, že ačkoli konkrétní příčiny nespokojenosti a často i tísně a stesku mladé nevěsty v rodině tchána a tchyně mohly v každém jednotlivém případě nabírat celou řadu podob a jednotlivé ženy tak obvykle za jejich původce považují konkrétní osoby či charakter dotyčné rodiny, neveselý charakter pozice mladé nevěsty tkvěl patrně především v samotném obyčeji postmaritálního přesunu, který obvykle ještě velmi mladé dívky vytrhoval z jejich domácího prostředí a včleňoval je do do doby „cizí“ domácnosti, takže se ocitaly, jak píše E. Karbulová, „v cizím domě a samy“. V případě E. Karbulové byl navíc přesun do manželovy rodiny umocněn absencí manžela vykonávajícího v dané době vojenskou službu (což lze ovšem považovat za specifikum daného případu, neboť v typickém případě docházelo na Vojvodově k uzavření manželství až po návratu mládence z vojny, nepochybně právě z důvodu prevence uvedené situace; srov. Budišlová 2010). Píše-li pak E. Karbulová po letech na konto uvedené zvyklosti: „nevím, proč byly tak špatné zvyky, že muselo děvče z domu a nevyhnutelně muselo bydlet u jeho rodičů“, říká nám to též mnohé o vztahu mezi tradicí (kulturou) a jejím nositelem, resp. o vztahu aktéra k jím performovanému jednání, který se takto ukazuje jako značně komplikovaný a rozhodně nikoli neproblematický.

Druhým výrazným momentem vzpomínek E. Karbulové je pak nepochybně záznam zoufalých podmínek, které přesídlenec – do značné míry díky nedodržení řady slibů a záruk ze strany odpovídajících orgánů ČSR – čekaly v jejich nové vlasti a které si nijak nezadaly se situací válečnou – vždyť i v této době, jak píše E. Karbulová, opět často nebylo ani „peněz na chleba“. Rodina Karbulova přitom ve vztahu k reemigračním procesům drží jeden zaznamenáníhodný primát – dcera Miluška, v době transportu třítýdenní, byla tehdy v rámci vojvodovského společenství nejmladší reemigrantkou (mimo chodem – jednalo se o jakousi rodinnou „tradici“, neboť otec E. Karbulové B. Dobiáš opustil se svými rodiči Svatou Helenu při přesídlení do Bulharska ve stejném věku); jen málokdo si dnes již umí představit, co tento primát tehdy

pro mladou rodinu znamenal, a jen nemnozí docení patřičnost příměru E. Karbulové o tom, že okolnosti tehdy její dceru „kalily jako ocel“.

Je-li situace nejmladší reemigrantky výjimečná (matek s dětmi ovšem cestovala v transportech Vojvodovčanů řada a v tomto ohledu byla tedy daná situace ne snad standardní, ale také nikoli ojedinělá), pak níže zachycená reakce na zoufalé podmínky již byla pro Vojvodovčany bezmála typickou. O religiozitě obyvatel Vojvodova a o zásadním významu víry v jejich životě, jakož i o jejím vlivu na charakter celého daného společenství bylo již napsáno mnoho (viz např. Nešpor – Hornofová – Jakoubek 1999-2002; Jakoubek 2010b, 2010d), přesto nás ale doklad religiózního světonázoru Vojvodovčanů, respektive hloubky jejich náboženského přesvědčení, jak se s ním setkáváme v níže zaznamenané reakci E. Karbulové na nesmírně složité životní podmínky reemigrantů v poválečné ČSR, patrně překvapí. Napsat o prožitých utrpeních: „Ale díky drahému Pánu i zato, protože kdyby bylo vše v pořádku, jestli by v mé srdce nevstoupila vysokomyslnost a já bych zašla daleko a nehledala bych útěchu a radost u Boha...“, to není výraz formalizované zbožnosti, ale výraz životní polohy člověka, pro kterého je víra na prvním místě – a právě takoví lidé činili vojvodovské společenství tím, čím bylo, a definovali jeho obecný a v důsledku velmi specifický charakter. V tomto ohledu je tedy E. Karbulová typickou reprezentantkou vojvodovské komunity.

Reakce Vojvodovčanů na trpké zkušenosti v novoosídleneckých obcích a obecně velmi neutěšenou situaci po přesídlení do ČSR byla přitom trvalým rysem daného společenství, který byl pro danou komunitu příznačný a budil pozornost těch, kdo byli s jejími členy v kontaktu. Podobný postoj ke světu totiž zaznamenáváme již ve Vojvodovu samotném; zprávu o tom nám podává dobový pozorovatel Ján Michalko (v letech 1930-40 učitel v Gorné Mitropoliji a Brašljanici), který o Vojvodovčanech již ve třicátých letech minulého století píše, že „nie sú malodušní, každé malé nešťastie ich hneď nezlomí ..., nikdy sa nevzdávajú nádeje, že sa všetko obráti k lepšiemu a v *silnej viere v Boha všetko víťazne premáhajú*“ (Michalko 1936: 69; kurzíva dodána).

Autorka „Kroniky naší rodiny“

Ester Karbulová se narodila roku 1929, jako z nejstarší ze čtyř dětí vojvodovského kováře Bedřicha Dobiáše a Heleny Dobiášové (roz. Sauerové). Oproti zvyklostem, které v typickém případě vedly k pojmenování dítěte po prarodičích (více k dané problematice viz Budilová 2008), v daném případě tedy Marie

(preference manželčiny či manželovy linie by v daném případě nehrála roli, neboť obě babičky se jmenovaly stejně²), získala prvorozená dcera jméno jiným způsobem. Zdrojem jména E. Karbulové nebyla tradice, ale Bible („Rodiče studovali Bibli a líbilo se jim to – královna Ester“). Dané jméno bylo v rámci vojvodovské české komunity zcela nové a E. Karbulová byla v celé obci jeho jedinou nositelkou, přičemž také až do přesídlení do ČSR zůstalo (v rodinné linii E. Karbulové se ovšem jméno ujalo a v zásadě v souladu s vojvodovskou pojmenovávací tradicí jej nyní nosí její dvě pravnučky).

E. Karbulová dnes patří k nejstarší žijící vojvodovské generaci, kterou od ostatních vojvodovčanů mladšího věku odlišuje mj. to, že její příslušníci uzavřeli manželství a zplodili jednoho či více potomků ještě ve Vojvodovu samotném, tedy před vystěhováním z obce. „Kroniku naší rodiny“ začala psát v roce 1973, tedy ve svých 44 letech. Specifická byla v daném případě motivace vedoucí k prvním zápisům; slovy samotné autorky:

To mě teta Barči [Čížková] k tomu přivedla – já sem tam přišla a ona takovej sešit měla, a že: „Hele, já píšu rodinnou kroniku,³ ať maj děti památku,“ a já si říkám: „Ale počkej, vždyť já můžu taky něco takovýho.“ Tak sem se do toho dala v tom sedmdesátým třetím... Tak takhle to vzniklo, její nápad to byl.

Vazba mezi oběma texty přitom ukazuje, že přinejmenším v dané generaci se někteří autoři vojvodovských memoárových textů navzájem přímo ovlivňují, resp. inspirují, a rovněž zachycuje jeden z mechanismů přenosu (ex)vojvodovské literární „tradice“.

Ediční poznámka

„Kronika“ je psána do sešitu velikosti A4. První zápis pochází z 16. listopadu 1973, (zatím) poslední z 22. dubna 2010, přičemž zápisy zabírají plných 145 stran sešitu. Délka zápisů kolísá od několika řádek po několik stran. Pouze v posledních letech se v principu veškeré zápisy omezují jen na kratší sdělení, přičemž důvodem této redukce je zhoršení zraku autorky („Už to nejde“).

Z kroniky prezentujeme zápisy z úvodních 12 stran, které se týkají života české komunity v obci Vojvodovo, ať již v obci samotné anebo během přesídlení

² Tradice však došla naplnění hned u další ratolesti daného páru, mladší sestry E. Karbulové, Marie.

³ Jedná se o dílo „Psáno mým dětem“, více k dané práci Jakoubek 2009.

z Bulharska do ČSR, a počátečního období v nové vlasti. Většina ostatních zápisů z následujících let pak již odpovídá rodinnému zaměření Kroniky a týká se především událostí spojených s životy nejbližších rodinných příslušníků E. Karbulové.

Kronika byla autorovi zapůjčena několikrát v letech 2010–11, kdy byla též pořízena kopie originálu její níže prezentované části. Za zapůjčení Kroniky, vysvětlující komentáře i svolení k její prezentaci E. Karbulové upřímně děkuji.

Níže prezentovaný text v zásadě odpovídá originálnímu rukopisu, oproti kterému byl na žádost autorky na několika málo místech upraven ve prospěch spisovné formy. Lexikální partikularity a větná skladba upravovány nebyly. Na místě označeném třemi tečkami [...] bylo z důvodu zachování soukromí dotyčných osob vpuštěno 5 řádek originálu, jejichž obsah neměl na vojvodovskou tematiku žádnou explicitní vazbu.

Kronika naší rodiny

Píše Ester Karbulová

16. XI. 1973

Žalm 95. IV⁴

Začínám psát tyto řádky a vzpomínat s pomocí drahého Pána, který mne vedl a chránil od útlého dětství, až do této chvíle. Moji drazí rodiče nás vychovávali v lásce, protože oba byli spojeni tou láskou nejvyššího, náleželi od svého mládí Pánu Ježíši, proto bylo naše a především moje dětství tak krásné. Moje matka jménem Helena Dobiášová, rozená Sauerová, a otec, Bedřich Dobiáš, žili jsme s něma v krásné české vesničce Vojvodovo v Bulharsku. Snažili se všemožně, abychom zachovali českou řeč s pomocí českých učitelů, kteří byli na čas vysíláni, aby vyučovali své krajany českému jazyku a české řeči, i když to byl jen doplněk při bulharské škole, která byla základní. Pak byla pilně čtena Bible, v ní jsme procvičovali čtení v českém jazyku, aby nezankl. Od první až do čtvrté třídy jsem chodila do školy na Vojvodově, a pak do měšťanky jsme

⁴ V jehož rukou základové země, a vrchové hor jeho jsou.

chodili do vedlejší vesnice Krušovice, asi tři km vzdálené, chodilo se pěšky, při kolejích dráhy, žádného ani nenapadlo že můžeme jezdit vlakem, asi nebyly na to peníze, a tak jsme chodili domu, zmrzlý nohy v opáncích (krbcích) rozmočené na kůži, ale na to se nehledělo, to patřilo k životu. Moje sestra Mariánka se dostala na gymnázium, snad že měli Bulhaři mého otce moc rádi, a že sestra měla slabý zrak, ale jinak na žádný další školy nebylo pomyšlení, po skončení školní docházky se každý živil na svém poličku.

Můj otec byl kovářem a byl ve dne v noci v kovárně, ráno nelenil vstávat ve 4 hod ráno, vytopil pec, to byly zděné pece vytápěné slámou, pak se uzavřela a bylo teplo celý den, až zase večer se zatopilo. Náš drahý tatínek nám uvařil čaj, přichystal snídaní, s ohledem na maminku, aby si lépe odpočinula, protože na ní doléhala všechna domácí i polní práce, pak nás vzbudil, abychom se stačili vypravit do školy, a už se z kovárny začly ozývat údery kladiva, doprovázeny zpěvem. Jen v neděli byl klid, ten den byl vždy celý zaslíbený Bohu, dvakrát denně byla shromáždění a odpoledne po shromáždění posedět k řece, anebo pod nádraží, mládež hrála všelijaké hry a maminky s dětmi seděly v trávě a odpočívaly nastrojené v krojích jako motýli. Také jsme měli dost bulharských přátel, kteří nás měli upřímně rádi. U nás se učil učeň kovářský (Ignat⁵), a toho jsme měli všichni moc rádi, také byl rád, když vypadl z kovárny a mohl si s náma pohrát na dvoře. Když nás táta potřeboval, tak nás svolal s tukaním na kovadlině zvláštním signálem, a to jsme se chtěli rozšlapat, jak jsme utíkali za ním pomáhat narážet ráfy na kola od vozu. Jak jsme se opozdili, tak jsme také dostali výprask, také jsme s bratrem Petrem obdělávali vinohrad, tatínek slíbil Petrovi, že jak to dobře dopadne, že mu koupí harmoniku, a také ho nezklamal, koupil mu ji, ten se obětavě a sám učil hrát a také hraje nádherně až do dneška. Já už jsem se nemohla v poli dočkat podvečeru, oni mne naši poslali dopředu, abych prý uvařila, a já se mohla strhat, jak jsem utíkala, jen když jsem nemusela být na poli. Nevím, jaké to bylo vaření, ale ráda jsem to dělala. Když mi bylo přes jedenáct let, v r. 1940, se narodil můj nejmladší bratr Karel, toho jsme všichni měli moc rádi, ten šel z ruky do ruky, od nás dětí, nosila jsem ho na bříše, jak kotě a líbala jeho voňavé vlásky. Jednou ho bratr můj Petr učil chodit, vodil ho na ulici před kovárnou a zakopl o kozlík a spadl na něho a omráčil ho, pak spustil velký křik, že je Kadloušek mrtvý,

⁵ Ignat Petkov, jeden z vojvodovských Bulharů. Možno doplnit, že po vystěhování Čechů z Vojvodova Petkov po svém mistrovi zdědil kovárnu i s většinou vybavení, obojí mu však bylo zanedlouho znárodněno bulharským státem.

máma utíkala, vzala ho do náruče a šla ho křísit, Petr stál u kamen a nechal by ze sebe řemínky krájet, jen když by kluk zůstal naživu, ale za chvíli se Kadlíček probral, a to bylo radosti, jako když nám všechny poklady světa složí k nohám, to byl náš miláček.

V roce 1944 nám zemřela drahá babička Dobiášová, tu jsem velice milovala, a proto její odchod byl pro mne velice bolestivý, dlouhá léta jsem ji na srdci nosila, jako drahý poklad. To bylo právě ve válce a byla také velká bída o šatstvo i chleba nebyl, žilo se převážně na kukuřičném chlebě, ach jak nám byl chleba vzácný, pak válka skončila a přišel rok 1946, bylo mi 17 let a já se vdala, byly to nedobré zvyky, tak se děvčata brzo vdávaly, některé se ještě mladší vdávaly a dostaly každá kousek pole od rodičů a živili se, hospodařili. Tátovi⁶ bylo 21 let, ale po svatbě za tři dny odjel do vojenské služby a já ho doprovodila s pláčem a doma vzala krbce pod paži a šla bydlet k Karbulům, nevím, proč byly tak špatné zvyky, že muselo děvče z domu a nevyhnutelně muselo bydlet u jeho rodičů. Pro mne nastaly nejtěžší dny mého života, v cizím domě a sama, ach jak byly ty dny i noci těžké a dlouhé, ve strachu a dřině, které jsem nebyla tak zvyklá. Domů jsem moc často nešla, nebyl čas, tam byl majetek a pracovníků málo, tak se začly tmavější dny mého života, život mě kalil jako ocel, za tři měsíce po svatbě jsem poznala, že přijde dítě, které jsem nejméně čekala. Zoufalství mne přemáhalo strachem, jak to povím jeho matce, když oni si mne vzali, abych místo svého muže pracovala na poli, ach co moje mladé srdce zažilo strachu a trápení, a tak jsem o tom psala tátovi na vojnu, on mne těšil, jak se na dítě těší, abych se jen hlídala. Jak se to rodiče dověděli, nejevili nejmenší známky radosti, že přijde vnouček, ale přišel, a to bez času, všechno na malého chudáčka zapůsobilo, musel přijít v sedmi měsících 30. X. 1946, a to nastaly pro mne nové starosti a práce, protože sama ještě dítě, musela jsem se starat o takového drobečka, který moc nejevil známky života, byl to prvorozený syn Karel, nad kterým jsem se chvěla dnem i nocí, abych ho zachovala při životě, ale Pán mu dal dni k životu, a tak po čase začal růst a sílit a byl z něho krásný mládeneček, z kterého pak měli všichni radost.

Když se manžel uvolnil z vojenské služby, měl již Kája rok a sedm měsíců, a to už bylo trochu lepší, měla jsem vněm oporu a necítila jsem se už tak sama. Pak nám nastaly starosti se stavbou domku, nejdříve jsme chodili k řece do dolíku a dělali jsme cihly na stavbu a v zimě lámali muži kámen na základy, za tři roky byl domek hotový, ale jen pod střechou, ale radost jsme z něho

⁶ Tj. manželovi, Františku Karbulovi.

neměli, nastal rozruch ve vsi, Československo volalo své krajany domů, obsadit pohraničí, tak na podzim 1949 odjelo asi polovina z naší vesnice do Československa, to bylo všude nářku a stýskání, domy zůstaly prázdné, tak jsme se také do jednoho odstěhovali, ale mne to trápilo, že nebudeme bydlet v našem novém domku, na kterém jsme se tolik nadřeli, od rodičů jsme odešli v únoru 1950, a to už jme čekali druhé naše dítě, byly to těžké začátky, ale Pán nás neopustil. 22. IV. 1950 se nám narodila dceruška jménem Emilie, měli jsme z ní velkou radost, ale při tom nám nastaly velké starosti, protože se celá vesnice zvedla vystěhovat se do Československa, to bylo všude práce a chystání na cestu, jen já jsem byla ještě slabá, nezdravá, odkázaná cele na milost Boží. A konečně nastal ten den, 18. květen 1950, kdy jsme opouštěli naši krásnou a tolik milovanou vesničku, všichni muži odjeli do Červeného břehu překládat vše, co jsme si sebou vezli, do mezinárodního vlaku, a my jsme ještě tři dny zůstali doma, než se to všechno naložilo do vlaku. Spali jme u mé babičky Sauerové na zemi, na žitné slámě, Milušku jme kalili jako ocel, tři týdny po narození už cestovala do Československa, koupala jsem ji ve vagóně v uličce a vlásky jí ztvrdly ze špatné vody, tak jí je musel lékař, který jel s námi, ostříhat. Jelo se celý týden ve vagónech, jako vyhnanci jme prožili týden cestování, konečně přišel den 23. V. 1950 a my jsme stanuli na československé půdě. Přijeli jsme do Mikulova a začal ten zmatek, každý byl přidělený do jiné vesnice a nastalo rozdělení. Já jsem se držela svých rodičů, jako že zůstanu s nimi, ale táta, jako můj muž, rozhodl jinak, že prý nás přidělili do Drnholce a že přijede vlečka a odveze nás tam. Bylo mi těžko jet někam do neznáma, sama tam být s malými dětmi, ale nedalo se nic dělat, přijel traktor s vlečkou, všecko naložili, jeli jsme jako kočovníci, tak se mi to zdálo, moc daleko, že jedem od našich. Vyložili nás ve statku a dali nám tu budovu u kostela, abychom tam bydleli, než nám domek spraví. Tak nás tam bydlelo 7 rodin a měli jsme jediný kamna na vaření. Já s malými dětmi jsem bydlela v přízemí, ve světnici, kde nebyl komín, a tak jsem nemohla dětem ani zatopit. Milušku jsem chodila koupat na vrch, kde byla kuchyň a bydleli tam Hrůzovi, teta Týna. V kuchyni na zem jsme dali nějaké staré necky, já jsem při koupání musela klečct na zemi, pak jsem dítě vzala do pleny a u Hrůzů v pokoji jsem ji osušila a zase jsme šly dolů. Často mi ji pohlídala moje drahá sousedka, babička Ivanka Vutovova, ta mi radila, a když jsem šla na nákup, tak mi ji pohlídala, nosila jsem ji stále ve vlnáčku na rukách, protože kočárek nebyl, neměli jsme na něj, ale já jsem ji s pýchou nosila, protože byla krásná a vlasy měla nádherné, načesaného kohouta a modré oči jako panenka, každý se za mnou otáčel, aby ji viděl.

Často jsem neměla peníze na chleba, ani dětem na máslo, tak jsem prodávala lístky, přiděly masa a zato jsem koupila potřebné věci pro děti. Jednou jsem už nevěděla co dělat, tak jsem uháčkovala krásné bačkorčky dětské a prosila jsem Pána, aby mi někoho poslal do cesty, aby je ode mne koupil, abych měla peníze na chleba, a tak jsem šla po náměstí a potkala jsem paní Janouškovu, ona měla stejně starého chlapce jako Miluška a ona se mne ptala, kam jdu a tak jsem jí říkala, že bych ráda, kdyby si někdo koupil bačkůrky, abych měla za co nakoupit pro děti. Ona se na mě podívala a hned mi dala 50 Kčs ve staré měně, a já šťastná odcházela, abych něco koupila. A tak uběhly 3 měsíce a domek na Lidické ulici nám konečně spravili a my jsme se tam nastěhovali, dvůr byl rozhražený, bída a prázdno na dvoře, a tak pomaly jsme začli hospodařit, táta, jako manžel, odešel pracovat do maštale k dobytku, dojil krávy, vydělal si krásné peníze, takže jsme mohli něco po něčem doma spravit a ohradit. Já od dětí nemohla do práce, jen brigádně do řepy, a to s dětmi. Také jsem jedno léto pracovala u zahradníka Nikolového, on je tu dodnes. Miluška byla v kočárku a Kája se ní hrál s dětmi zahradníka, bylo jich asi sedm. Také jsme se shromažďovali u slova Božího, dost dlouho ve propůjčených místnostech, nejdříve ve škole na měšťance, pak na zámku v jedné rohové místnosti, pak také jedny Vánoce jsme slavili na statku, jak jsou teď kanceláře, to k nám moc rád chodíval Karel, můj bratr, ten měl radost ze štědrého večera, a také naše děti, hlavně Kája, jak jen mohl, tak už byl v Drnholci. [...]

Ale díky drahému Pánu i zato, protože kdyby bylo vše v pořádku, jestli by v mé srdce nevstoupila vysokomyslnost a já bych zašla daleko a nehledala bych útěchu a radost u Boha, ale takto, tříbená zlem, utíkala jsem se k Pánu v pokoře a od něho prosila, aby on mne potěšil a doplnil to, co jsem ve světě ztrácela, a tak moje modlitby byly vyslyšeny a já našla tu pravou radost a pokoj, který nemůže svět dát, jistotu věčného života.

Tak pro mne nastaly dny radosti, když jsem na kolenou uslyšela hlas: *Pojďte ke mně všichni, kteříž pracujete a obtíženi jste a já Vám odpočinutí dám* (Matouš 11k. v 28). Díky Pánu za všechno, co mi z velké milosti dal. Přichází starosti, všelijaké těžkosti v životě, ale už je nenesu sama, pomáhá On.

Přišel rok 1955, v srpnu jsem se stala vlastnictvím Pána Ježíše a 16. 10. 1955 jsem byla pokřtěna v baptistické modlitebně v Brně, též můj bratr Petr s manželkou a též i moje sestra Mariánka, to bylo radosti v rodině, Pán nám všem žehnal a žehná až do dnes. Pak přišel 9. květen 1956 a nám se narodila nejmladší dcera Františka. Všichni jsme z ní měli velkou radost, byla moc hodná a já byla a jsem Pánu za ní vděčná. V roce 1961 v lednu jsem nastoupila

do práce, nosila jsem obědy do školky, a pak 1. 3. jsem převzala kuchyň v dětských jeslích. Fanyňka chodila do školky a byla velice samostatná, sama chodila k lékaři, snad proto, že tam pracovala moje sestra, naše děti ji měly tuze rády a ona je, jako své vlastní, také chvíli u nás bydlela a pak na středisku. V roce 1961 jsme jeli s bratrem Petrem do Bulharska na dovolenou a Mariánku jsme nechali hospodařit a hlídat děti, měli jsme také prase, leželo v létě na hnojišti, tam mělo výběh a ono dostalo úpal a ta s ním měla chudák trápení, celé noci seděla ve chlívků a dávala mu obklady na celé tělo a prase zachránila, to byla velká oběť od tak mladé dívky, co ona pro mne a pro mé děti udělala, já se jí za to nikdy neodvděčím, jedině to, že ji mám moc ráda, jak sama sebe, ještě víc.

Děti rostly a čas utíkal, Kája v r. 1963 byl už v učení v Letovicích jako auto-mechanik a v tom roce 10. V. zemřela babička Karbulová, tátova maminka, bylo jí 70 let a právě prvního května 1963 jsme si koupili domek na Hornické ulici, ještě to nebylo všechno v pořádku a přišel pohřeb, byly to starosti, ale byla jsem ráda, že jsme z Lidické ulice pryč, protože tam bylo vlhko a nezdravo, nejvíc to působilo na Kájovo zdraví. V roce 1966, 14. března jsem byla po dlouhém utrpení operovaná na žlučník, vytrpěla jsem dost, ale díky Pánu mám teď klid. Pak přišel rok 1967, 14. 1. a naše Miluška se stala vlastnictvím Pána Ježíše, to už byla v učení v Brně, tu radost nedovedu vyslovit, že Pán jí tu milost dal. 9. 7. byla pokřtěna v Brně v Líšni, ten den při Miluščiném křtu se odevzdala Pánu i naše Fanyňka, bylo jí 11 let, přijala ho upřímně, jako dítě, a tak ho následuje až dodnes. Pak v srpnu jsme jeli s Miluškou do Bulharska, byla to krásná cesta, navštívili jsme hodně našich přátel a příbuzných a také u moře jsme pobýli asi týden, jistě má Miluška krásné vzpomínky, jak asi v roce 1970 jsme tam byli s tátou a tetou Mariánkou a se strejdou Karlem, také jsme si užili, navštívili jsme i Sv. Helenu v Rumunsku, to byl můj sen, vidět místo, odkud naše prarodiče přišli do Bulharska. Mně to přišlo jako v pohádce a ne jako skutečnost, tam si naši krajané těžce vydobývali chléb v těch kopcích a skalách a mezi tím políčka, která těžko obdělávají, ale asi jsou na to zvyklí a jsou tam všichni úplně spokojení.

MAREK JAKOUBEK je sociální antropolog, absolvent Fakulty humanitních studií UK v Praze, doktorát z kulturologie (teorie kultury) získal na Filozofické fakultě UK v Praze. Přednáší na Fakultě filozofické Západočeské univerzity v Plzni. Zabývá se hermeneutikou cikánských kultur a česko(-slovensko)-bulharskou krajanskou problematikou. Je autorem monografie *Vojvodovo – etnologie krajanské obce v Bulharsku* (Brno 2010), řady antologií a množství dílčích studií věnovaných (nejen) uvedeným tématům. Kontakt: jakoubek@ksa.zcu.cz

Použitá literatura

- Fabouková, Lýdie. 2006. „Stručné dějiny Vojvodova (Lýdie Fabouková na motivy Jána Michalka).“ Pp. 9-20 in Снежанка Йовова-Димитрова – Ленка Майхракова (съст.): *По пътя към познанието*. София: Бохемия клуб.
- Jakoubek, Marek. 2008a. „Materiály k nejstarším dějinám Vojvodova, české obce v severozápadním Bulharsku.“ *Lidé města* 10, 2008, 1: 127-146.
- Jakoubek, Marek. 2008b. „Dějiny Vojvodova očima jeho obyvatelky. Edice Historyje rodu Čížkových a Karbulových Barbory Čížkové.“ *Český lid* 95, 2008, 4: 383-399.
- Jakoubek, Marek. 2009. „Pohled z druhé strany historie (pamětní vzpomínky Barbory Čížkové.“ *Historie-Historica, Acta Facultatis Philosophicae Universitatis Ostraviensis* 16, 2009, 244: 265-274.
- Jakoubek, Marek. 2010a. „Kňiha pamňetni Tomše Hrůzy, žitele Vojvodofského.“ *Lidé města* 12, 2010, 1: 147-178.
- Jakoubek, Marek. 2010b. „Druhá půlka Pravdy. Opominutá dimenze víry vojvodovských Čechů.“ *Lidé města* 12, 2010, 4: 527-567.
- Jakoubek, Marek. 2010c. „From Believers to Compatriots. The Case of Vojvodovo – ‘Czech’ Village in Bulgaria.” *Nations and Nationalism* 16, 2001, 4: 675-695.
- Jakoubek, Marek. 2010d. *Vojvodovo – etnologie krajanské obce v Bulharsku*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.
- Jakoubek, Marek. 2011. „Synopse materiálů k vojvodovskému svatebnímu folkloru.“ *Lidé města* 13, 2011, 1: 105-144.
- Nešpor, Zdeněk R. – Hornofová, Martina – Jakoubek, Marek. 1999. „Čeští nekatolíci v rumunském Banátu a v Bulharsku. Část první: Počátky Svaté Heleny.“ *Lidé města* 2/1999: 66-88.
- Nešpor, Zdeněk R. – Hornofová, Martina – Jakoubek, Marek. 2000. „Čeští nekatolíci v rumunském Banátu a v Bulharsku. Část druhá: Rozkol na Svaté Heleně a další náboženský vývoj obce.“ *Lidé města* 4/2000: 112-139.
- Nešpor, Zdeněk R. – Hornofová, Martina – Jakoubek, Marek. 2001. „Čeští nekatolíci v rumunském Banátu a v Bulharsku. Část třetí: Vojvodovo, obec denominačního typu.“ *Lidé města* 5/2001: 62-86.
- Nešpor, Zdeněk R. – Hornofová, Martina – Jakoubek, Marek. 2001. „Čeští nekatolíci v rumunském Banátu a v Bulharsku. Část čtvrtá: Religiozita reemigrantů. Závěry.“ *Lidé města* 8/2002: 85-104.
- Popov, Božidar. 2010. „Vzpomínky na život Čechů, kteří žili ve vsi Vojvodovo, Vračansko, Bulharsko.“ Pp. 254-270 in Marek Jakoubek: *Vojvodovo – etnologie krajanské obce v Bulharsku*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.